

Донець О. В.

ЗМІСТ ЕКОНОМІЧНИХ КАТЕГОРІЙ «ЕФЕКТ» ТА «ЕФЕКТИВНІСТЬ» ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У роботі досліджено сутність та особливості видових характеристик економічних категорій «ефект» та «ефективність» інноваційної діяльності. Також проаналізовано систему показників ефективності інноваційної діяльності. Доведено, що оцінка інноваційної діяльності базується на методах розрахунку ефективності інноваційних проектів.

Ключові слова: ефект, ефективність, інноваційна діяльність, економічна ефективність.

1. Вступ

Початок XXI століття характеризуються глибоким впливом науково-технічного прогресу на розвиток світового суспільства, що зумовив корінні зміни у соціально-економічному житті [1].

Прискорюються темпи промислового виробництва, створюються принципово нові товари, технології, послуги. Високорозвинені країни світу розвивають високотехнологічні інтелектуальні галузі. Валове виробництво товарів і послуг у розвинених країнах подвоюється кожні 7–8 років.

Важливою складовою технологічного зростання суспільства є різкий ріст населення світу, і, як наслідок, збільшення потреб у нових знаннях, виробництві продуктів споживання, сировини. Тільки споживання людством енергоресурсів порівняно з серединою XX сторіччя збільшилось в 10 разів.

Зміни відбуваються й на міжнародному рівні, забезпечуючи прискорення процесів транснаціоналізації, поглиблення світового розподілу праці та різкий ріст плінності робочої сили, яка у країн Європи становить 20–40 % на рік [1].

Усе це підтверджує, що в суспільстві відбувається процес радикальної інноваційної трансформації. А виходячи з того, що інноваційна діяльність є вирішальним елементом розвитку сучасного суспільства, проблеми оцінки інноваційних досягнень набувають особливої актуальності [1, с. 457]. Усе це й сформулювало актуальність представленою дослідження.

2. Аналіз літературних даних і постановка проблеми

Ефект від реалізації й впровадження інновацій визначається через збільшення обсягів продажу та розмірів прибутку, покращення асортименту та якості продукції, підвищення ефективності використання ресурсів та вдосконалення системи управління й організації виробництвом.

Питанням оцінки ефективності інноваційної діяльності присвячено багато наукових досліджень, як зарубіжних, так і вітчизняних науковців (Антонюк Л., Беренс В., Гардинер П., Герасимов А., Денисенко М., Друкер П., Завлін П., Ілляшенко С., Краснокутська Н., Пересада А., Ратвел Р., Рігс Х., Савчук В., Твісс Б., Товт Т., Хартман Х., Шумпетер Й. та ін.). Аналіз дру-

кованих праць свідчить про значну кількість підходів до методології формування комплексної системи оцінки ефективності інноваційної діяльності. Тому актуальною проблемою оцінювання інновацій є вирішення завдань визначення величини ефекту та ступеня його впливу на діяльність підприємств та суспільства.

Метою дослідження було визначення основних методологічних засад до визначення сутності та особливостей категорій: ефект та ефективність інноваційної діяльності.

3. Результати досліджень

Для оцінювання ефективності інноваційної діяльності застосовуються різні методологічні підходи визначення критеріїв оцінки та системи показників. При цьому, велика кількість науковців у своїх наукових працях при вивченні питань оцінювання інноваційної діяльності вважають доцільним розрізняти поняття «ефект», «ефективність» інноваційної діяльності. Розглянемо більш детально сутність та зміст цих економічних категорій.

У загальному розумінні, ефект — це результат, досягнутий від будь-якого заходу. Ефект в інноваційній діяльності — це кінцевий результат впроваджуваної діяльності в одному з економічних вимірах — матеріальному або грошовому, який може бути виражений через підвищення якості продукції; скорочення часу виробництва та обігу; вивільнення ресурсів тощо [2].

Як зазначають ряд авторів [1, с. 469–474, 3] в залежності від результатів та витрат на інноваційну діяльність, виділяють наступні види ефектів: економічний; науково-технічний; соціальний; екологічний.

Економічний ефект інноваційної діяльності оцінюється системою вартісних показників і проявляється в підвищенні економічної ефективності роботи підприємства, раціональному використанні ресурсів, збільшенні прибутку від реалізації продукції, покращенні використання виробничих потужностей, впровадженні корисних винаходів [4].

Критеріїв для оцінки економічного ефекту, що пропонуються науковцями, велика кількість. Це й вартість НДДКР, вкладення у виробництво, потенційний річний розмір прибутку, очікувана норма прибутку, сумарний дохід за життєвий цикл інновації, абсолютна та відносна ефективність [5].

Науково-технічний ефект є результатом науково-прикладних, дослідно-конструкторських розробок та їх

використання. Спеціалісти зазначають, що оцінити його складно, але він може бути оцінений фактичним, або очікуваним економічним ефектом [6].

Деякі науковці вважають, що науково-технічний ефект, перш за все, забезпечує приріст інформації, отримання нових знань. При такому підході визначити ступінь приросту інформації, досить складно і, як правило, він оцінюється експертним шляхом [5].

На етапах практичного використання науково-технічний ефект інноваційної діяльності можна оцінити шляхом оцінки наступних показників: підвищення науково-технічного рівня виробництва; підвищення організаційного рівня праці; кількість зареєстрованих авторських свідоцтв, патентів, ліцензій, тощо; збільшення частки використання нових інформаційних технологій; зростання кількості науково-технічних публікацій; підвищення конкурентоспроможності підприємства та його товарів.

Соціальний ефект інноваційної діяльності, сприяючи розвитку суспільства та задовольняючи його потреби, проявляється насамперед у досягненні якісно нового рівня життя населення, підвищенні рівня освіти та створенні нових нематеріальних цінностей й оцінюється в основному якісними показниками. Хоча оцінити соціальний ефект складно, його окремі компоненти можуть бути оцінені вартісно через розрахунки показників рівня та способу життя, здоров'я суспільства тощо.

Екологічний ефект — це результат, який характеризує вплив інноваційної діяльності суб'єктів господарювання на довкілля і який оцінюється за допомогою системи відносних показників, які характеризують зменшення забруднення навколишнього середовища та збільшення обсягів виробництва екологічної продукції [5].

Таким чином, представлена система ефектів від впровадження інновацій, дозволяє приймати рішення о доцільності використання нових розробок і в умовах ринкових відносин вона повинна:

- формуватися на перспективу, на основі аналізу виробничо-господарської діяльності за 3–5 років;
- бути вираженою абсолютними, відносними й питомими величинами;
- відображати всі аспекти фінансової діяльності організації [3].

Розуміючи під економічною ефективністю відносну величину — співвідношення корисного результату та витрат факторів виробничого процесу з метою оцінки використання певного результату, ефективність інноваційної діяльності слід визначати як конкретну спроможність до створення інновацій, які дають змогу збільшувати виробництво товарів та послуг, створюють комфортні умови життя людей.

Для оцінки економічної ефективності інновацій у вітчизняній практиці використовується система показників [6–10], що відображає співвідношення витрат і вигід від реалізації інновацій. Враховуючи те, що методологічні підходи до оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності базуються на методиках оцінки економічної ефективності інноваційних проєктів, показниками оцінки ефективності інноваційної діяльності, є: чистий дисконтований дохід; індекс дохідності; період окупності інвестицій при реалізації проєктів; внутрішня норма дохідності [11].

Враховуючи те, що розрахунок ефективності інноваційної діяльності базується на тих же показниках що й попередня оцінка інноваційних проєктів, та те, що

загальним принципом оцінки ефективності є зіставлення результатів і витрат за певний період часу, до вказаних показників слід додавати й показник інтегрального ефекту, який являє собою величину різниці результатів і витрат на інновації за розрахунковий період, приведених до одного — звичайно початкового року, тобто з урахуванням дисконтування результатів і витрат [12].

4. Висновки

Інноваційна діяльність представляє собою сукупність взаємопов'язаних дій із перетворення ідей у нові або удосконалені продукти або технології, що представляють цінність для споживачів. Розповсюдження та реалізація інноваційного продукту створюють інноваційний ефект, аналіз якого є фундаментом для визначення показників ефективності (результативності) інноваційної діяльності.

Оцінка інноваційної діяльності є дуже динамічною й складною по спектру підходів і методів областю економічного знання. Методологія оцінки ефектів, та в цілому результативності від впровадження інновацій, має великий потенціал для подальших наукових досліджень, які повинні бути спрямовані на вирішення практичних проблем інноваційної діяльності.

Література

1. Інноваційний менеджмент [Текст] : навч. посібник / під ред. Н. В. Краснокутської. — К. : КНЕУ, 2003. — 504 с.
2. Основи інноваційного менеджмента: Теорія і практика [Текст] : учеб. пос. / под. ред. П. Завлина. — М. : ОАО «НПО»: Экономика, 2000. — 475 с.
3. Электронный дистанционный курс «Инновационный менеджмент» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: \www /URL: — http://kurs.ido.tpu.ru/courses/innov_manag/content.html/ — Загл. с экрана.
4. Общая оценка эффективности инновационной деятельности [Электронный ресурс]. — Режим доступа: \www/ URL: <http://textb.net/105/62.html/> — Загл. с экрана.
5. Інноваційний менеджмент. Комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступа: \www/ URL: <http://subject.com.ua/economic/innovative/18.html/> — Загл. с экрана.
6. Инновационный менеджмент [Текст] : справочное пособие / под ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели. — изд. 2-е, перераб. и доп. — М. : Центр исследований и статистики науки, 2003. — 415 с.
7. Завлин, П. Н. Оценка эффективности инноваций [Текст] / П. Н. Завлин, А. В. Васильев. — С.-Пб. : Бизнес-Пресса, 1998. — 165 с.
8. Инновационный менеджмент [Текст] : учебник / под ред. С. Д. Ильенковой. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : 2007. — 335 с.
9. Менеджмент организации [Текст] : учебное пособие / под ред. З. П. Румянцевой, Н. А. Соломатина. — М. : ИНФРА-М, 2006. — 528 с.
10. Товт, Т. Й. Методичні підходи до визначення показників ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України [Текст] : збір. наук. пр. / Т. Товт // Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — № 2011. — С. 240–248.
11. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції та Міністерства фінансів України від 25 вересня 2001 р. № 218/446 «Методика визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво» [Електронний ресурс]. — Режим доступа : \www/ URL: http://www1.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/Others/me_mf /Pages/218-446.aspx/ — Загл. с экрана.
12. Оценка эффективности инноваций и эффективности инновационной деятельности [Электронный ресурс]. — Режим доступа : \www/ URL: <http://innovation-management.ru/otsenka/> — Загл. с экрана.

СОДЕРЖАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ КАТЕГОРИЙ «ЭФФЕКТ» И «ЭФФЕКТИВНОСТЬ» ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В работе исследованы сущность и особенности видовых характеристик экономических категорий «эффект» и «эффективность» инновационной деятельности. Также проанализирована система показателей эффективности инновационной деятельности. Доказано, что оценка инновационной деятельности базируется на методах расчета эффективности инновационных проектов.

Ключевые слова: эффект, эффективность, инновационная деятельность, экономическая эффективность.

Донець Олег Васильович, кандидат економічних наук, доцент, директор ННЦ інформатизації та телекомунікаційних систем, ПФНУБіП України «Кримський агротехнологічний університет», Україна, e-mail: donets_csau@mail.ru.

Донець Олег Васильович, кандидат економічних наук, доцент, директор УНЦ інформатизації телекомунікаційних систем, ЮФНУБіП України «Кримський агротехнологічний університет», Україна.

Donets Oleg, SB of NULES of Ukraine «Crimean Agritechnological University», Ukraine, e-mail: donets_csau@mail.ru

УДК 326.1-055.2:338.43.01

Скиба Т. В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ГЕНДЕРНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ

Досліджено перспективи розвитку підприємницької діяльності в умовах сільського економічного простору. Виявлено основні гендерні відмінності у баченні напрямів розвитку підприємницької діяльності. Визначена пріоритетність вибору заходів сприяння розвитку підприємницької діяльності сільськими чоловіками та жінками-підприємцями. Обґрунтовано необхідність створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та підвищення ролі жінок в економічних процесах.

Ключові слова: сільська економіка, сільське підприємництво, гендерні відносини, гендерний аналіз, гендерні відмінності.

1. Вступ

В сучасних умовах функціонування сільської економіки (а саме, посиленні позиції агрохолдингів у сільсько-господарському виробництві, збереженні негативних тенденцій у зайнятості сільського населення та традиційно нижчими доходами селян порівняно з населенням міст тощо), провідну роль у формуванні перспектив розвитку сільських територій відводять підприємницькій діяльності, що представляє собою найбільш мобільну частину ринку праці, яка використовує основну масу трудових ресурсів сільських територій. Водночас, саме сільське підприємництво сприяє економічному уповноваженню сільських жінок завдяки створенню джерел для їх зайнятості, залучення до бізнесових процесів, підвищення економічного статусу, що напряму корелює з рівнем добробуту сільського населення в цілому. Зазначене дозволяє стверджувати про актуальність проблеми розвитку сільської підприємницької діяльності, зокрема, з урахуванням її гендерних особливостей, в науково-теоретичній та практичній площині.

2. Аналіз основних досліджень і публікацій

Проблемі розвитку підприємницького сектора економіки присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних економістів, зокрема: Р. Адукова, Г. Еккера, Б. Вейсборгера, З. Варналія, О. Гальчинського, М. Долішнього, С. Дорогубцова, А. Ємельянова, В. Ключака, Е. Крилатих, В. Кудряшова, В. Кузнецова, А. Маршалла, В. Мінеєва, А. Ніконова, А. Петрикова, М. Попова, А. Ткач, В. Узун,

А. Черняєва, Г. Шмельова, Т. Шульца та інших. Гендерним дослідженням в зазначеному напрямі присвячені праці Л. Бабаєвої, Г. Бобосадикової, О. Вороніної, Е. Гвоздева, В. Герчикова, О. Здравомислової, Т. Кліменкової, Е. Маккобі, М. Малишевої, М. Хеннінг, А. Чирикової, К. Шамсієва. Проте рівень вивченості цієї проблеми залишається недостатнім і вимагає подальших розробок, зокрема в частині обґрунтування перспектив розвитку підприємницької діяльності серед чоловіків та жінок-підприємців в умовах сільського економічного простору, що й становить мету даного дослідження.

Завданнями даної статті є аналіз можливостей розвитку сільського підприємництва, напрацювання заходів сприяння активізації діяльності підприємців на селі з метою скорочення гендерного розриву у можливостях та результатах ведення сільського бізнесу.

3. Результати досліджень

Стабільне зростання в економіці країни створює сприятливі умови для розвитку бізнесу. Зростання кількості сільських підприємців вказує на те, що залучення сільського населення до підприємництва має стійку тенденцію до нарощування, що створює гарні перспективи для подальшого розвитку підприємницького сектору. Сформовані на сільських територіях умови для здійснення ділових ініціатив істотно позначаються на розвитку сільського підприємництва в цілому та жіночого зокрема. Останнє високою мірою залежить від становища жінок у суспільстві і від ролі підприємництва у тому ж суспільстві [1].